

ACTIVITATS GENERALS

1. Biografia de l'autor, Joanot Martorell.

Joanot Martorell va néixer, probablement, a València, entre el 1405 i el 1411, en el si d'una família que havia tingut un gran prestigi social i econòmic.

Però les coses van començar a anar malament, i els Martorell van haver de veure com es perdia tota la seva fortuna. El pare, Francesc Martorell, va morir el 1435 i deixà els seus vuit fills (Joanot era el quart) en una situació econòmica delicada. Deu anys després, Joanot Martorell i els seus germans s'havien arruïnat del tot.

Joanot és, doncs, un cavaller que va passar per greus dificultats econòmiques. Va emprendre diversos viatges (a Anglaterra, Portugal, Nàpols) per intentar solucionar-les, però al final no aconseguia sinó complicar-se més.

Els problemes econòmics el van portar, també, a buscar-hi una solució en l'enfrontament armat: el 1437 comença un conflicte amb el seu cosí Joan de Monpalau, que havia estat embolicat sentimentalment amb Damiata, una germana de Joanot. S'intercanvien diverses lletres de batalla per defensar l'honor, però en el fons el mòbil de Martorell és econòmic: si aconseguís casar la germana, a casa hi hauria una boca menys per alimentar. L'afer s'acaba amb l'obligació per part de Monpalau de donar una suma de diners a Damiata.

Joanot també té afers purament cavallerescos: el 1442, el jove cavaller Jaume Ripoll li envia una lletra per batre's per esport, però Martorell s'hi nega argumentant que es busqui algú altre si es vol entrenar.

El 1437 Joanot té un conflicte, ja més seriós, amb el poeta Ausiàs March, que estableix capitulacions matrimonials amb Isabel, germana del cavaller, però que no s'hi vol casar perquè tem que no li pagaran el dot promès (no s'hi casa fins al 1439).

El 1444 comença el greu conflicte amb Gonçalbo d'Íxer, comanador de Muntalbà, que no s'acabarà fins el 1450, per unes terres que havien estat de Martorell però que l'altre havia comprat. Aquest conflicte ja no es resol amb lletres de batalla, sinó amb plets, perquè Gonçalbo d'Íxer és un home que s'ha adaptat als nous temps i no vol ni veure les lletres de batalla que li envia Martorell, sinó que el porta directament als tribunals. Com a conseqüència, Martorell perdrà totes les seves possessions.

Joanot Martorell, completament arruïnat, ha de posar les seves armes al servei dels senyors feudals, i la seva situació desesperada el portarà a participar en un acte de pillatge: el 1449 uns moros assalten a Xiva uns mercaders castellans, amb la intervenció posterior de Martorell, que no els defensa. Va ser empresonat, però el van alliberar més tard.

A començaments de 1464, Martorell ven al seu veí Martí Joan de Galba el manuscrit del *Tirant lo Blanc* per 150 sous, ja que "passava moltes necessitats e lo dit en Martí Johan li prestava dinés sovent".

Joanot Martorell, que no va casar-se mai i a qui no se li coneixen fills il·legítims, va morir entre el mes de gener i el 24 d'abril de 1465, probablement a València.

2. Narra els principals fets bèl·lics i amorosos de Tirant a l'Imperi Grec.

Després d'haver esdevingut famós gràcies a la seva participació en l'alliberament de l'illa de Rhodes, l'emperador de Constantinoble tramet a Tirant una lletra on manifesta el seu desig que el cavaller passi al seu servei per a foragitar el Soldà i el Gran Turc del seu imperi. Tirant parteix a Constantinoble on és nomenat

capità general i allí s'enamora de la bella filla dels emperadors, la princesa Carmesina. Pel gran amor que per ella sent cau en una profunda melancònia i ella, volent esbrinar què li passa al cavaller, li pregunta el motiu de tanta tristor i ell li diu que sofreix perquè estima. Encuriosida per saber qui és l'afortunada, li demana qui és. Tirant li dóna un mirall i li diu que allà veurà el rostre d'aquesta. Carmesina, tot i complaure-li molt aquest gest, el renya per la seva gosadia, però en veure l'expressió dessolada del seu pretendent, es penedeix i se'n discupa. Arriba la nova que l'exèrcit imperial, comandat pel duc de Macedònia, ha sofert una gran derrota i es troben assetjats. Després d'haver pres comiat de la princesa, la qual, a precés seus, li regala la seva camisa, Tirant parteix de la ciutat i derrota els enemics, utilitzant un gran ramat d'eugues que esvaloten els cavalls turcs, la qual cosa no fa res més que enutjar i engelosir el fracassat duc, que ignora els oferiments d'ajuda del nostre protagonista. Els turcs que han sobreviscut resten assetjats en una muntanya i el Soldà demana a Tirant una treva de sis mesos però el consell decideix aprofitar la seva debilitat i atacar-los, amb l'oposició del duc de Macedònia. Diafebus torna a Constantinoble a portar els presoners i es fa evident l'amor que sent envers la donzella Estefania, sentiment que li és correspost. Comença de nou l'ofensiva del Soldà i l'exèrcit de Tirant es retrau al castell de Malveí on fa coneixença d'Hipòl.lit. El duc de Macedònia ho aprofita per enviar un missatger a l'imperi que digués que l'exèrcit grec havia estat derrotat i el seu capità havia fugit covardament. Al cap de poc, però el botí i més presoners arriben a la capital i es fa saber la venturosa veritat. Diafebus torna a Constantinoble i Estefania, mitjançant un graciós albarà, s'atorga com a promesa seva. Mentrestant, Tirant assoleix una nova gran victòria sobre l'enemic, ja que aquests, creient que l'exèrcit grec es retirava, s'exalten, i els comencen a perseguir sense cap ordre, i això és aprofitat pels grecs per a combatre'ls. En aquesta batalla és ferit a traïció pel duc de Macedònia, però aquest acaba occit en mans del rei d'Àfrica. Tirant, en duel, mata el duc de Capadòcia i el rei d'Egipte és ferit per Diafebus i els turcs es refugien a Bellpuig, on es tornen a enfortir de nou. L'emperador ofereix a Tirant el comtat de Sant Àngel, però aquest renuncia a ell demanant que passi en mans de Diafebus. En aquest castell, on la cort s'hi havia allotjat temporalment, hi ha una trobada entre ambdues parelles, en què Estefania perdrà la castedat i la trapella Plaerdemavida ho espiarà tot i l'endemà l'explica, simulant haver tingut un somni. Mentrestant s'acosta un estol on el Gran Caramany i el rei de la Sobirania d'Índia es dirigeixen en ajut del Soldà. Tirant els ataca, els fa presoners i torna victoriós a Constantinoble, on ja es troba novament la cort. Hi arriba Abdal.là Salomó, ambaixador del Soldà, i proposa una treva de tres mesos, rescat dels presoners i el casament del mateix Soldà amb Carmesina, per tal d'acabar per sempre amb la guerra. L'emperador otorga les treves i finalment es nega al casament de la seva filla i al rescat. La Vídua Reposada, dida de Carmesina, s'enamora de Tirant i ordeix una trama per tal de desavenir els enamorats. Calumnia el cavaller davant la princesa i ella, creient-se les seves mentides, fa palès el seu desgrat envers Tirant, el qual cau en la més profunda

tristor. Tirant demana la mà d'Estefania per a Diafebus i les noces se celebren al cap de poc, esdevenint Diafebus duc de Macedònia. Plaerdemavida i Estefania decideixen afavorir els amors de Tirant i Carmesina, i aconsegueixen portar Tirant al llit de la princesa, però a causa de l'aldarull que fan el cavaller ha de fugir saltant per la finestra per a no ésser descobert. Carmesina diu que la causa dels seus crits han estat unes rates i ja tenim tot el palau buscant-les, l'emperador inclòs. Tirant, mentrestant, jau planyent-se sota la finestra perquè, en caure, s'ha trencat una cama i és recollit per Hipòl.lit i el vescomte de Branches. Simulant que ha tingut un accident amb el cavall se l'emporten perquè el curin els metges i l'emperador es preocupa molt pel seu estat de salut, ja que el necessita al camp perquè els infidels han rebut reforços del nord d'Àfrica. Mentre dura la seva estada a la residència s'escriu amb Carmesina, que ja no li amaga el seu amor. D'altra banda sorgeix un nou amor passional en la cort, el mantingut entre el jove Hipòl.lit i l'emperadriu, i ella el reté amagat en la seva cambra durant quinze dies., amb l'única complicitat d'Eliseu, la seva donzella. Tirant es refà i aleshores es manifesta la passió de la Vídua Reposada envers ell, que trama una malvada intriga per fer-se'l seu. Abans de poder dur-la a terme Carmesina porta Tirant als jardins de palau on li ofereix el seu cos i l'accepta com a lleal marit, esperant que ella també pugui ser acceptada per ell com a muller seva. L'única condició que li imposa és que li faci guardar l'honor de la castedat fins les noces i es besen. Abans de la partida de Tirant se celebren unes festes a palau en honor seu i la Vídua decideix passar a l'acció. Una nit, després d'haver posat a l'aguait el cavaller, incita Carmesina perquè baixi a l'hort a prendre la fresca i convenç Plaerdemavida perquè es disfressi de Lauseta, el jardiner negre, amb la careta que ella li ha donat i li faci festes a la princesa per a fer broma. El cavaller, que ho veu tot gràcies a un joc d'espills, creu realment que

Carmesina manté relacions amb Lauseta i, desesperat, després d'haver rebutjat les clares proposicions de la Vídua, que creia tenir el camp lliure, topa amb el jardiner i el mata. Mentrestant, a causa de les dissensions entre el duc de Pera i Diafebus, els turcs aconsegueixen una gran victòria, fan presoners a molts cristians com el mateix Diafebus, i posen en perill l'Imperi. La nova desconsola la Cort i la situació s'agreuja quan se sap que Tirant ha recaigut en la seva malaltia pel fet d'haver-se trencat de nou la cama. Una jueva el guareix quan està a punt de morir i Tirant, que no ha tornat a dirigir la paraula a Carmesina, parteix cap al camp de batalla. Ja embarcat, la princesa tramet Plaerdemavida a fi de saber quin és el motiu de la seva reservada conducta envers ella. Tirant li explica l'aventura d'aquesta amb el negre Lauseta i Plaerdemavida respon que tot era una burla, enviant Hipòlit a cercar la careta que ella havia utilitzat per a demostrar-li-ho. Tirant, finalment, es convenç de la innocència de Carmesina i la maldat de la Vídua Reposada, però ja ha arribat el moment de salpar i no té temps d'acomiar-se de la seva aimada.

3. Amb els principals personatges de la novel·la construeix un quadre de llurs relacions.

HIPÒLIT amants **EMPERADRIU EMPERADOR**

Nebot Tirant de l'Imperi Grec

Company de batalles

pares

TIRANT enamorats **CARMESINA**

Galant cavaller, Donzella, filla de

té com a missió alliberar l'emperador

constantinoble dels turcs

enamorada amiatat

VIUDA REPOSADA PLAERDEMAVIDA

Dida Carmesina, boja Donzella esbojarrada de la

per Tirant Cort. Ajuda a Tirant i Carmesina

en els seus amors

amiatat

DIAFEBUS enamorats **ESTEFANIA**

Cosí d'en Tirant, Filla del duc de Macedònia

Company de batalles Confident Carmesina

i confident donzella de la Cort

4. Exposa quina imatge tenen de Tirant els personatges següents:

- El duc de Macedònia: veu a Tirant com a un rival, un usurpador dels seus drets. Li té enveja pels seus grans èxits militars.
- Diafebus: a més de mantenir un parentiu amb Tirant (de fet, són cosins), el té idealitzat i li demostra una fidelitat constant. L'acompanya en totes les batalles i també l'ajuda en les relacions amoroses amb Carmesina.
- Plaerdemavida: ella veu la cara més realista i imparcial de Tirant. Així com és conscient que ell és l'únic cavaller capaç de salvar l'Imperi també se n'adona que en l'amor és un covard.
- Carmesina: considera a Tirant com a un compendi de totes les virtuds. Tot i que a èpoques ha dubtat de la seva virtut, per culpa de les mentides del duc de Macedònia o de la Viuda reposada, l'estima de tot cor i el té totalment idealitzat, és el seu cavaller salvador.

5. Episodis i fragments de la novel·la humorístics o còmics. Explica com han estat construïts per tal de provocar aquests efectes en el lector.

Capítol 101 – *Felip i les llesques de pa*

El rei convidà a una festa a Tirant i a Felip, i ells acceptaren amb molta humilitat.

Durant la missa, Tirant no se separava de Felip per por a que aquest no fes o que no digués alguna bajanada que desagradés a la infanta.

Un cop acabada la missa el dinar ja era a punt i el rei, per honor a Felip, el féu seure al cap de taula i la infanta davant de Felip. Tirant n'estava una mica preocupat i li demanà que no fes cap grosseria.

Poc després portaren el pa i ningú el tocà esperant a que portessin la vianda però Felip, quan veié el pa davant agafà el ganivet, el llescà tot sencer i en feu dotze grans llesques. La infanta en veure-ho no pogué evitar de riure, i així també el rei i tots els altres que allí eren. Tirant en assabentar-se intentà arreglar l'error de Felip i traié de la seva bossa dotze ducats d'or, posà un ducat a cada llesca i ho féu donar a dotze pobres, al·legant que era un costum a la cort francesa.

El ridícul que havia fet Felip fou convertit per Tirant en un gran gest i tots en quedaren fascinats.

Capítol 110 – *Felip i els dos llits*

La infanta parlà amb un filòsof i li preguntà sobre Felip. El filòsof li respongué que es fixés en el seu comportament mitjançant alguna prova. I per així fer-ho, la infanta li demanà a Felip que es quedés a dormir a palau. Ell acceptà i dos patges el conduïren fins a la seva cambra on hi havia dos llits. Un era molt pompós i Felip decidí de quedar-se millor a l'altre, demostrant que era un garrepa.

Aquella nit, durant la festa, s'havia estripat una mitja i demanà a un dels servents que li portessin fil i agulla. Mentrestant la infanta estava en una altra cambra des d'on veia tot el que Felip feia.

Un cop tingué l'agulla es rebentà algunes butllofes que tenia a les mans, i la infanta al veure-ho pensà que aquest era el propòsit d'haver demanat l'agulla; Felip la clavà al llit on havia decidit dormir, es despullà, s'assentà al llit i volgué agafar l'agulla però no la trobà i començà a regirar els llençols. No pogué trobar l'agulla i, com que el llit havia quedat desfet, es ficà a dormir a l'altre llit, el sumptuós.

La infanta, que havia estat observant-lo, pensà que si Felip realment era avar i rústec, tal com també li havia dit el filòsof, hagués escollit el llit més senzill. Ell, però, havia obrat totalment al revés i així, a ulls de Ricomana, quedà demostrat que era fill de rei i que era evident que pertanyia també al seu llinatge tan noble, excel·lent i tan antic.

Capítol 202 – *La burla que l'emperadriu féu a Tirant.*

Tirant ja feia molts dies que portava posada la mateixa mitja i una sabata brodada amb pedres precioses, i l'Emperadriu va voler mullar-li el peu per veure la reacció que tindria Tirant, i així potser trobare l'explicació de tal comportament. Així doncs l'Emperadriu ho comentà a les altres donzelles i, com que hi estigueren d'acord, li demanaren a un moro esclau que, en sortir de la barca en la que anaven, fes veure que queia a l'aigua i empenyés Tirant amb ell.

Així ho va fer i les donzelles se'n varen riure. Tot i això Tirant aconsegueix convertir el ridícul en un acte de gran generositat, donant les joies de les mitges al moro.

Capítol 231 – *Tirant és convidat per Plaerdemavida a contemplar el bany de la princesa.*

Plaerdemavida portà Tirant a un recambra on hi havia una caixa amb un gran forat que hi havien fet per poder respirar. Allí, davant de la caixa, havien preparat el bany.

Un cop estigué Carmesina al bany, Plaerdemavida obrí una mica la caixa per que Tirant hi pogués veure bé. Plaerdemavida començà a tocar a Carmesina, talment com li agradaria fer-ho a Tirant.

Llavors entrà la Vídua Reposada i Carmesina li demanà que es banyés amb ella. Així que es despullà i es quedà en mitges vermelles i amb una còfia de lli al cap. Aquest fet, sumat a la desproporció del seu cos, li donaven un aspecte tan grotesc que semblava un diable.

Joanot Martorell aconsegueix crear algunes escenes humorístiques gràcies a que ho descriu tot amb molta naturalitat, senzillesa i, a la vegada, fa que al lector s'entretengui i esdevingui còmplice de l'autor. És a dir, ell no crea acudits massa rebuscats, sinó que utilitza la seva imaginació per crear en la seva ment escenes divertides que introduirà al fil de la història de forma natural, encaixant a la perfecció. Un exemple seria un fragment del capítol 231 on l'acció es desenvolupa normalment fins que, de cop i volta, apareix la Vídua Reposada amb unes mitges vermelles per anar a la dutxa que, més que desfavorir-la, li queden ridícules.

6. Semblances i diferències entre una novel·la actual i *Tirant lo Blanc*.

Les semblances existents entre *Tirant lo Blanc* i una novel·la actual qualsevol és que ambdós són relats realistes, versemblants, que se succeeixen en un temps i un espai concrets, sovint amb un rerefons històric. A més es dóna molta importància a la configuració dels personatges, a llurs descripcions psicològiques, que ens ajuden a fer-los més reals i propers. També en certa manera en Tirant apareix una desmitificació del poder (ridiculització de l'emperador o l'infant Felip, per exemple), equivalent a les crítiques socials de moltes de les novel·les actuals. Hi ha alguns trets de la narració de Martorell, però, que s'escapen de la novel·lística actual i que la configuren clarament com una novel·la medieval del segle XV. D'una banda, se'ns pot fer estrany, acostumats a llegir literatura contemporània, el tractament seriós de l'àmbit militar, així com els deures de tot cavaller i la importància de l'honor i de l'aparença. D'altra banda, un altre diferència a destacar seria el fanatisme religiós del segle XV, època de croades i d'inquisicions, on tot gira i es diu en nom de Déu. Un exemple en la novel·la en el qual es plasma aquesta devoció exagerada és la conversió de milers d'infidels al nord d'Àfrica en mans de Tirant.

7. Principals esdeveniments històrics de l'època d'Alfons el Magnànim i de Joan II.

– Al 1415 Alfons el Magnànim es va casar amb la seva cosina germana Maria de Castella, filla d'Enric III de Castella.

– El 2 d'abril de l'any següent mor Ferran I d'Antequera, pare d'Alfons.

- Al 1420 va fer una expedició a Sardenya, Sicília i Còrsega; al gener de l'any següent aixeca el setge a Bonifacio i renuncia a l'illa de Còrsega, protectorat de Gènova. Al juliol arriba a Nàpols. Joana II de Nàpols nomena a Alfons el seu hereu, però revoca tot seguit l'afiliament a favor de Lluís III d'Anjou. Finalment Alfons torna a les seves terres ibèriques.
- Condemnen a la foguera a Joana d'Arc a Rouen.
- 29 de maig de 1432 absentisme d'Alfons el Magnànim, va marxar del territoris ibèrics de la Corona d'Aragó per no tornar-hi mai més. Aquell estiu fa una expedició contra Tunis. Atac a l'illa de Djerba.
- Joana II de Nàpols torna a nomenar hereu a Alfons al 1432. Un any després, revoca de nou el nomenament del rei Alfons i designa Lluís III d'Anjou.
- 15 de novembre de 1434 mor Lluís d'Anjou.
- 2 de febrer de 1435 mor Joana II de Nàpols. El testament fa hereu de Nàpols al germà de Lluís II d'Anjou, Renat d'Anjou, aleshores presoner del duc de Borgonya.
- 5 d'agost de 1435, batalla naval de Ponza. Alfons, els seus germans Joan i Enric i 246 nobles són derrotats pels genovesos i conduïts com a presoners al duc de Milà, Filippo Maria Visconti. Al 8 d'octubre del mateix any es fa el Tractat de Milà. El duc de Milà i Alfons es reparteixen les conquestes d'Itàlia, amb renunciïes i ajuts mutus.
- 21 de gener de 1436 l'infant Joan d'Aragó rei de Navarra, és nomenat lloctinent d'Alfons el Magnànim a València.
- 1438 el duc de Borgonya deslliura Renat d'Anjou.
- 17 de novembre de 1441 l'exèrcit d'Alfons posa el setge definitiu a Nàpols.
- 2 de juny de 1442 Alfons el Magnànim, rei de Nàpols.
- De l'agost al setembre de 1444, setge de Rodes per naus egípcies i genoveses. Geoffroy de Thoisy.
- 1445 Batalla d'Olmedo. Els infants Trastàmara aragonesos i un sector de la noblesa castellana són derrotats per Álvaro de Luna.
- 13 d'agost de 1447 mor Filippo Maria Visconti. Convulsió del panorama polític italià. Conflicte agrari a Catalunya.
- Creació del sindicat remença.
- Juny de 1449 Venècia combat Alfons en guerra naval, atac a Messina i Siracusa, i incita a la rebel·lió importants regions del regne de Nàpols.
- 1450 es constitueix a Barcelona la Busca, partit que agrupa mercaders, artistes i menestrals, per lluitar contra la Biga (oligarquia urbana).
- 1452 la reina Maria, muller d'Alfons, aprova oficialment el Sindicat dels Tres Estaments i Poble de Barcelona, òrgan de la Busca. Guerra civil a Navarra. Alfons el Magnànim intenta mobilitzar una croada contra els turcs.

- 29 de maig de 1453 caiguda de Constantinoble en poder dels turcs. Alfons, amb Felip de Borgonya, impulsa un nou projecte de croada, finalment fracassa. Enfrontaments entre la Busca i la Biga a Barcelona. Fi de la Guerra dels Cent Anys entre Anglaterra i França.
- Al 1455 comença la Guerra de les Dues Roses a Anglaterra entre les cases de Lancaster i de York, que durà fins al 1485.
- 1456 important victòria a Belgrat contra els turcs, per part d'un exèrcit de l'Església promogut per Calixt III.
- 27 de juny de 1458 mor Alfons el Magnànim.
- Del 1458 al 1479 regnat de Joan II (segon fill de Ferran d'Antequera, germà d'Alfons) als regnes de la Corona d'Aragó.
- Del 1458 al 1494 regnat de Ferran I (fill d'Alfons el Magnànim) a Nàpols.
- Al desembre de 1460 Joan II deshereta i fa empresonar el primogènit Carles d'Aragó, príncep de Viena, fill del seu matrimoni amb Blanca de Navarra, acusat de conspirar a favor de Castella.
- 1462, Joan II hipoteca el Rosselló i la Cerdanya a Lluís XI. Al juny entra a Catalunya (fet que li havien prohibit l'any anterior) i s'apodera de Balaguer. Les autoritats catalanes el declaren enemic públic i el desposseeixen de la corona. Esclata la guerra civil catalana contra Joan II. El país es divideix en dos bàndols: reialistes (partidaris de Joan II), i l'exèrcit del comte Gastó IV de Foix. En una part la Busca i en l'altra la Biga. El Consell del Principat ofereix la corona del Principat a Enric IV de Castella. El Consell del Principat perd Tarragona.
- 21 de gener de 1464 entra a Barcelona el conestable Pere de Portugal, que esdevindrà Pere IV, rei dels catalans, fins al 1466. Seguidament arriba a Catalunya l'infant Ferran de Portugal.
- 1465 el Consell del Principat ha perdut ja (des de 1463) Perpinyà, Cotlliure, Lleida, Vilafranca del Penedès, Cervera, Amposta i Tortosa.
- 29 de juny de 1466 mor a Granollers Pere de Portugal, i el Consell del Principat nomena rei de Catalunya a Renat I de Provença. Aquest nomena a Joan II lloctinent de Catalunya, amb el títol de príncep de Girona.
- 1467 batalla de Viladamat, tropes angevines contra reialistes.
- 1469 noces dels prínceps Ferran d'Aragó i Isabel, germana d'Enric IV de Castella, reconeguda com a reina de Castella.
- Octubre de 1472 fi de la guerra civil catalana. El Consell del Principat es rendeix.
- Al 1474 tingué lloc la guerra de successió a Castella. Isabel és nomenada reina.
- 1475 els francesos ocupen el nord de les Alberes, Perpinyà es lliura als francesos. Pacte de Segòvia entre Isabel I de Castella i Ferran d'Aragó.
 - 1479 mor Joan II d'Aragó. El príncep Ferran és nomenat rei d'Aragó.

L'ARDIT DEL MARINER

1. Resum explicatiu de l'ardit que posa en pràctica el mariner per cremar la nau del capità dels genovesos. Per

què el mariner no pot portar nedant una gúmena? Què fa amb la corda prima? Quina funció fa el fus de ferro? Com aconseguirà el mariner de tenir els dos caps de la gúmena? Com transporta la barca incendiària?

Un mariner li digué a Tirant que era capaç de cremar la nau del capità dels genovesos, i Tirant, a canvi d'això, li oferí tres mil ducats d'or. Aquella mateixa nit el mariner ja ho tenia tot preparat per a posar en pràctica el seu enginyós pla.

Havia fermat ben fort un argue, o torn, a terra. Ara necessitava acostar-se a la nau del capità i avisà a dos homes que l'ajudessin a transportar, amb una barca, la gúmena i una corda de cànem mol llarga, ja que ell sol no les podia portar nedant perquè les cordes eren massa pesades.

Un cop va estar ben a la vora de la nau, el mariner es despullà i se cenyí una corda a la qual hi lligà un coltell i el cap de la corda de cànem. Manà als homes que li anessin donant corda i llavors es llençà a l'aigua i s'acostà fins on era el timó de la nau.

Sota el timó de totes les naus sempre es troben unes enormes anelles de ferro, i el mariner hi passà la corda, se la tornà a lligar, i tornà a la barca. Llavors lligà els caps de la corda amb el de la gúmena i l'enseuà. Tornà a baixar fins a l'anella per enseuar-la bé però abans deixà manat als dos homes que, quan haguessin recuperat el cap de la gúmena, agafessin un fus de ferro i el clavessin entremig de la gúmena per tal que quan arribés a l'anella no hi pogués passar i ell s'assabentés que ja havien recuperat el cap. Un cop estigué tot fet, el mariner pujà a la barca de nou i marxaren.

Estant ja a terra, lligà un dels caps de la gúmena a l'argue, i l'altre a una barca molt gran, preparada ja, amb un munt de llenya i tota ruixada amb oli, per cremar bé, i li calaren foc.

Posaren cent homes a l'argue i el feren rodar ben fort. La nau incinerada s'apropà tan ràpidament a la del capità que, amb les flames que duia, es cremaren les dues amb tanta fúria que fou impossible d'apagar-ho. Els ocupants de la nau genovesa no pensaren en res més que no fos fugir amb les barques, o llençar-se a la mar, i molts no tingueren temps de fugir i moriren cremats.

L'endemà al matí, complint la seva promesa, Tirant donà els tres mil ducats d'or al mariner, i una roba de seda folrada de marts i un gipó de brocat. El mariner n'està molt content.

2. Dámaso Alonso parlava de positivismo científico a propòsit d'aquesta descripció (i d'altres) de Joanot Martorell, i comentava:

¡Qué acumulación de previsiones! ¡Qué cantidad de experiencia humana! ¡Cómo todo se justifica y se engarza con perfecta lógica! En el fondo, el más sencillo caso de los espejos (es refiere a los miralls de la ficció de la Viuda Reposada) y éste de la nao son semejantes: allí se trata de un problema de óptica, aquí de uno de mecánica. Los dos están resueltos, en esta novela de medianos del siglo XV, con delicada limpieza. En el segundo se engarzan otros muchos conocimientos de experimentación. Nótese la importancia de la acústica: ruido que hace una lancha de remos; relación entre la perceptibilidad de una

conversación (1º cuando se oye, 2º cuando se oye bien) y la distancia; ruido de una maroma que pasa rozando por una anilla de hierro, etc. Por primera vez en una novela mundial, la utilización mecánica, por el horno faber, de los elementos de la naturaleza es un modo casi constante de la acción; en elementos naturales para convertirlos en maquinas, y aun casi, a veces, en instrumentos de precisión. (...)

Este mecanismo es bien conocido como elemento que aparece de vez en cuando en obras medievales: así, la máquina voladora, el submarino, el árbol con sus pajaros cantones artificiales, etc., en diversas relaciones de la leyenda de Alejandro. Pero en ninguna con la reiteración, claridad de las explicaciones técnicas que aparecen a todo lo largo de la novela de Martorell, y que nunca están en ella enquistadas, pues se

corresponden con una diafanidad general que a todo llega, reflejo inmediato, claro está, de la mente del autor.

(Dámaso Alonso. <<Tirant lo Blanc, novela moderna>> *Revista Valenciana de Filología*, I (1951), p. 188–189)

Comentari sobre la precisió descriptiva i el gust pel detallisme de Joanot Martorell. Et sembla sorprenent i innovador el positivisme científic de l'autor?

Joanot Martorell usa modernitat en les seves descripcions, millor anomenada com a positivisme científic, un exemple del qual seria el dels miralls en l'episodi del negre hortolà, que serveixen per a demostrar la "pedagogia científica", que va des de l'òptica fins a la mecànica; així mateix succeeix amb els estratagemes, especialment en el capítol de l'ardit del mariner, ja resumit en anterioritat.

A l'autor li agrada molt detallar les accions dels personatges, amb la qual cosa aconsegueix crear una situació molt més versemblant. Una manera de veure-ho és fixar-nos que sempre detalla els sons que es podrien sentir si fóssim en el lloc i en el instant de l'acció, com en el cas del capítol que estem comentant. Aquesta claredat a l'hora de donar explicacions tècniques, però, va apareixent al llarg de tota la història.

Aquest realisme científic es fa palès també a les seves descripcions. Martorell dota els seus personatges d'un comportament molt natural (la majoria utilitzen un llenguatge directe i quotidià), amb què aconsegueix, per tant, crear una atmosfera de realitat i versemblança en tota la narració.

LA BURLA QUE L'EMPERADRIU FEU A TIRANT

1. Explica la burla que l'emperadriu i les altres donzelles preparen a Tirant. En què consisteix? Quina finalitat persegueix?

L'emperadriu, mentres ella i les altres donzelles observen des de la costa Tirant, que encara està dins una nau amb els seus parents, prepara una broma al cavaller. Encuriosida per saber per què no s'havia canviat les mitges en totes les festes i el significat de la sabata brodada, ordena a un esclau moro que, quan el carregui per dur-lo a terra ferma, faci veure que ensopega i així li mulli el peu del calçat cobert de joies. D'aquesta manera l'emperadriu està convençuda que Tirant exclamarà algun detall en referència al motiu de tal conducta, que serà la clau per esbrinar-la.

2. Com sap Tirant sortir-ne airós de la burla que li han parat? Com transforma el ridícul que ha fet en un acte de generositat?

Tirant, que acabarà essent mullat de cap a peus, i per sortir-ne airós del ridícul que ha fet davant la mare de la seva estimada Carmesina i la resta de donzelles, fa un vot cavalleresc, amb el peu sobre el moro, pel qual no dormirà en llit ni vestirà camisa fins que no hagi mort o fet empresonar un rei. I dit això el cavaller, en un acte de gran generositat, es desprèn dels diamants que duu a les mitges i a les sabates i ho dona tot al moro captiu, que, d'aquesta manera, a més d'aconseguir la llibertat esdevé ric.

3. Quina opinió tenia Tirant lo Blanc sobre la riquesa i la pobresa? i Joanot Martorell, que passà tota la seva vida entre penúries econòmiques? Sabries dir què pensaven els filòsofs estoics sobre la riquesa, la generositat i la capacitat de donar els seus béns als altres?

Tirant, tal i com el qualifica l'emperador, és un cavaller liberal, sense altra major preocupació que la de defensar els més desvalguts. Ser noble és estar per damunt de les preocupacions per la riquesa o la pobresa. Tirant pertany a un rang privilegiat i no necessita treballar ni amoïnar-se pels diners perquè això seria una actitud burgesa. Tot i

això no vol dir que no sigui generós amb els més desemparats, tal i com demostra en atorgar-li al moro algunes de les seves joies. Joanot Martorell, en canvi, al llarg de la seva vida passà moltes penúries econòmiques i, per tant, vivia amb el neguit constant de com anar tirant endavant sense quasi diners. Ell, però, pertanyia a la petita noblesa valenciana i tots els ingressos que obtenia eren destinats per tal de continuar ostentant el seu títol nobiliari. Aquest desassossec de l'autor és veu clarament expressat en un paràgraf que diu textualment:

el captiu moro () havia aconseguit riquesa i així eixí de la captivitat i de la misèria humana, car la pobresa havia estat sempre la seva vida. Per això hom diu que la pobresa comporta un dels sofriments més greus del món.

Els filòsofs estoics, tal com Ciceró o Sèneca, opinen que l'ambició, el poder i la persecució de la riquesa no procuren la felicitat. Ells ens ensenyen que la felicitat es troba en l'encontre personal i íntim d'un mateix amb la pròpia consciència. Heus aquí una cita de Sèneca que evoca molt bé aquesta idea:

què prefereixes, tenir molt o tenir suficient? El qui té molt anhela més, la qual cosa demostra que encara no en té prou; el qui té suficient, ha aconseguit el que no té mai el ric, el seu objectiu.

És evident, doncs, que tant l'autor com el cavaller comparteixen la mateixa opinió que els estoics.

4. Cavallers reals com Geoffroy de Thoisy o Pedro Vázquez de Saavedra feren vots cavallerescos. Cerca'n informació.

En els estudis de Martí de Riquer sobre *Tirant lo Blanc* investiga sobre el paral·lelisme existent entre cavallers com Geoffroy de Thoisy o Pedro Vázquez de Saavedra amb el nostre protagonista.

En quant a Geoffroy de Thoisy sabem que fou un famós cavaller borgonyó que participà destacadament en el setge de Roses. La seva participació en l'acció militar ofereix tants punts de coincidència amb la que Martorell atribueix a Tirant que resulta evident que l'autor atribuï al seu protagonista trets de l'històric cavaller. És més, el vot fet per Thoisy l'any 1454 a la cerimònia cavalleresca dels vots del faisà a l'illa de Lille s'assembla molt al fet per Tirant davant el rei de França.

Existeix, encara, un cavaller espanyol contemporani de Joanot Martorell, la carrera militar del qual és, en molts aspectes, paral·lela a la de Tirant. Aquest cavaller esdevingué famós gràcies als duels mantinguts mentre errava per Londres i a la cort Borgonya i també uns missatgers de Felip el Bo li feren una petició d'auxili militar a favor de Constantinoble, on cronistes com Olivier de la Manche i Jean de Wavrin elogiaven dilatadament les seves gestes. Martí de Riquer també exposa la possibilitat que Martorell fes coneixença de Saavedra en la seva estada a Londres, entre el març del 1438 i el febrer de 1439, i concebés el personatge de Tirant basant-se, en gran part, en aquest cavaller, pel qual és segur que sentia una profunda admiració.

BIBLIOGRAFIA

- Tirant lo Blanc, I

Joanot Martorell/ Martí Joan de Gualba

Pròleg i text de Martí de Riquer

Edició del V centenari de la mort de Joanot Martorell

Editorial Seix Barral, S.A.

- Tirant lo Blanc

Joanot Martorell, a cura de Jordi Tiñena

Editorial Laertes

- Tirant lo Blanc

Joanot Martorell

Edicions Hermes

- Història de la filosofia, batxillerat

Llorenç Vallmajó Riera

- http://parnaseo.uv.es/Tirant/BIBLIOGRAFIA/ressenyas_alonso_1951.htm
- <http://www.xtec.es/~acarre/bibli/alonso.htm>
- http://www.uoc.edu/humfil/digithum/digithum2/catala/Art_Carre/tirant/biogra.htm